

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК • VIDEO-ДОДАТКИ

ОБСТЕЖЕННЯ ДІТЕЙ

ІЗ ХІРУРГІЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ ЩЕЛЕПНО-ЛИЦЕВОЇ ДІЛЯНКИ

За загальною редакцією професора Л.М. Яковенко

КНИГА ЛІТЕРАТУРА
МЕДИЧНА **+** ПЛЮС

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені О.О. БОГОМОЛЬЦЯ

КАФЕДРА ХІРУРГІЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ
ТА ЩЕЛЕПНО-ЛИЦЕВОЇ ХІРУРГІЇ ДИТЯЧОГО ВІКУ

ОБСТЕЖЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ ХІРУРГІЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ ЩЕЛЕПНО-ЛИЦЕВОЇ ДІЛЯНКИ

За загальною редакцією професора Л.М. Яковенко

Київ
Видавництво "Книга-плюс"
2022

Обстеження дітей із хірургічними захворюваннями щелепно-лицевої ділянки / За загальною редакцією професора Л.М. Яковенко. – К.: «Книга-плюс», 2022. – 164 с.

Авторський колектив:

проф. Яковенко Л.М., доц. Чехова І.Л., доц. Єфименко В.П., доц. Кисельова Н.В., доц. Єгоров Р.І., ас. Ковтун Т.О., ас. Шафета О.Б., доц. Філоненко В.В., доц. Мельник А.О., ст. лаб. Ододюк В.В., логопед Яковенко А.О.

Навчальний посібник «Обстеження дітей із хірургічними захворюваннями щелепно-лицевої ділянки» створено колективом авторів кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії дитячого віку, кафедри ортодонції Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. У посібнику розглянуто методи обстеження дітей із хірургічними захворюваннями щелепно-лицевої ділянки на основі авторських карт обстеження з описом основних показників додаткових методів дослідження. Матеріал, викладений у посібнику, відповідає сучасній програмі навчання.

Для студентів, лікарів-інтернів стоматологічного факультету україномовної форми навчання вищих медичних навчальних закладів України III–IV рівня акредитації, щелепно-лицевих хірургів, хірургів-стоматологів, логопедів та лікарів-ортодонтів.

*Затверджено Вченою Радою Національного медичного університету імені О.О. Богомольця як навчальний посібник для студентів, лікарів-інтернів стоматологічного факультету україномовної форми навчання вищих медичних навчальних закладів України III–IV рівня акредитації, щелепно-лицевих хірургів, хірургів-стоматологів, логопедів та лікарів-ортодонтів
(протокол № 13 від 18 червня 2021 року)*

Підписано до друку 02.02.2022. Друк офсетний. Папір офсетний.
Друк. арк. 10. Формат 70/100/16. Наклад 500 прим.

Видавництво «Книга-плюс»,
03057, Київ, просп. Премоги, 34
Свідоцтво ДК № 4904 від 20.05.2015 р.
Тел./факс: (044) 492 04 28

www.book-plus.com.ua

ЗМІСТ

Загальне обстеження дитини з хірургічними стоматологічними захворюваннями	5
Обстеження локального статусу дитини з захворюваннями щелепно-лицевої ділянки хірургом-стоматологом	12
Обстеження дитини для проведення місцевого знеболення.....	12
Обстеження дитини для проведення операції видалення зуба	13
Обстеження локального статусу дитини з запальними процесами щелеп	18
Обстеження локального статусу дитини з запальними процесами м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки	21
Обстеження локального статусу дитини з пухлинами або пухлиноподібними новоутвореннями м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки.....	24
Обстеження локального статусу дитини з пухлинами та пухлиноподібними новоутвореннями щелеп	29
Обстеження локального статусу дитини з захворюваннями слинних залоз та їх вивідних проток	35
Обстеження локального статусу дитини з захворюваннями скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС).....	39
Обстеження локального статусу дитини з травматичними ураженнями м'яких тканин ЩЛД, зубів, кісток та щелеп	43
Обстеження локального статусу дитини з вродженою вадою розвитку ЩЛД	47
Методика клінічного та інструментального обстеження дитини з хірургічними захворюваннями щелепно-лицевої ділянки лікарем-ортодонтом	51
Ортодіагностика дитини з судинними новоутвореннями, нейрофіброматозом, макроглосією.....	51
Ортодіагностика дитини з захворюваннями скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС).....	53
Ортодіагностика дитини з травмою зубів та щелеп	54
Ортодіагностика дитини з вродженими незрощеннями губи та піднебіння (ВНГП)	55

Методика клінічного та інструментального обстеження дитини з хірургічними захворюваннями щелепно-лищевої ділянки логопедом	60
Логодіагностика дитини з захворюваннями скронево-нижньощелепного суглобу	60
Логодіагностика дитини з травматичними ушкодженнями щелеп.....	61
Логодіагностика дитини з захворюваннями язика, що супроводжуються зміною його форми та розмірів	62
Логодіагностика дитини з вродженими незрощеннями губи та піднебіння (ВНГП), велофарингіальною недостатністю (ВФН).....	63
Логодіагностика дитини з короткою вуздечкою язика	67
Карти обстеження	69
Оцінка стоматологічного статусу дитини з хірургічним стоматологічним захворюванням щелепно-лищевої ділянки	69
Карта обстеження пацієнта з судинними новоутвореннями щелепно-лищевої ділянки.....	76
Карта обстеження пацієнта з кістозним ураженнями щелеп	82
Карта обстеження та ведення пацієнта з раною м'яких тканин щелепно-лищевої ділянки	91
Карта обстеження пацієнта з травмою зубів.....	95
Карта обстеження та ведення пацієнтів з травматичними переломами нижньої щелепи	101
Систематизація рентгенологічних ознак при травматичних переломах нижньої щелепи у дітей.....	107
Систематизація рентгенологічних ознак при травматичних переломах виросткового відростку нижньої щелепи у дітей.....	111
Карта обстеження та ведення пацієнта з дефектом альвеолярного відростка верхньої щелепи.....	115
Карта обстеження пацієнта з вродженими незрощеннями верхньої губи та піднебіння із зубощелепними деформаціями	126
Карта обстеження пацієнта з патологією язика та зубощелепними аномаліями	138
Логопедична карта обстеження пацієнтів з патологією язика та зубощелепними аномаліям	151
Анкета визначення пре- та постнатальних факторів ризику розвитку мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку	159
Експрес-тест визначення факторів ризику мовленнєвих порушень у дітей з 2-х років	161
Шкала визначення ступеню ризику виникнення мовленнєвих порушень у дітей з 2-х років	162
Література	163

ЗАГАЛЬНЕ ОБСТЕЖЕННЯ ДИТИНИ З ХІРУРГІЧНИМИ СТОМАТОЛОГІЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ

Обстеження дитини з хірургічними стоматологічними захворюваннями починається із загального:

1. **Загальні дані** – на початку фіксують у відповідну карту таке: П.І.П., вік дитини, місце проживання, контактні дані батьків.
2. **Скарги.** З'ясовують скарги, які турбують дитину на момент звернення, або, якщо вік пацієнта малий і він не може сформулювати їх, то збирають у батьків. Скарги, що можуть виникати залежно від захворювання, вказано у відповідних розділах.
3. **Анамнез захворювання (anamnesis morbi).** Визначають характер перебігу і розвитку захворювання від початку його виникнення до моменту огляду пацієнта. Симптоми фіксують в хронологічному порядку із зазначенням причин, що спричинили хворобу, або зміну її перебігу, терміни від перших ознак захворювання до звернення до лікаря. З'ясовують як проводилось лікування та його ефективність, в умовах стаціонару або амбулаторії.
4. **Анамнез життя (anamnesis vitae).** Відображають відомості щодо перебігу вагітності та пологів, наявності спадкових захворювань, венеричних, туберкульозу; профілактичних щеплень, перенесених операцій, травм в хронологічному порядку. Перебування на диспансерному обліку – у якого спеціаліста та з яким захворюванням. Обов'язково з'ясовують питання про перенесені гострі респіраторні та інфекційні захворювання (вітряна віспа, кір, скарлатина, гепатит тощо).

Алергологічний анамнез передбачає збір інформації про наявність алергічних захворювань (кропив'янки, анафілаксії, набряку Квінке, бронхіальної астми тощо), в тому числі реакцій на введення ліків, харчові та інші алергени.

До анамнезу життя включаються відомості щодо: серцево-судинної системи – наявності вроджених (вади розвитку) та набутих (ревматизм, підвищений тиск, аритмія тощо) захворювань; центральної нервової системи (вроджені вади, затримка психо-моторного розвитку, ДЦП тощо); травної (гастрит, коліт, гепатит, панкреатит тощо); ендокринної системи (цукровий діабет, тимомегаля, порушення функції щитоподібної залози тощо); дихальної системи (вроджені вади розвитку, пневмонія, бронхіт, бронхіальна астма, тонзиліт, отит, ларингіт, гайморит тощо); сечової системи (нефрит, пієлонефрит, хронічна ниркова недостатність тощо); системи крові (крововиливи, гемофілія, тромбоцитопенія тощо).

- **Об'єктивне дослідження стану хворого (Status praesens objectivus).** Оцінка загального стану здійснюється за сукупністю показників, що характеризують функціональну здатність різних органів і систем організму, з яких основні – нервова, система дихання, серцево-судинна. В клініці розрізняють *5 ступенів тяжкості загального стану хворого*: задовільний, середньої тяжкості, тяжкий, вкрай важкий і термінальний (за Майданник

ОБСТЕЖЕННЯ локального статусу дитини з запальними процесами щелеп

Клінічне обстеження:

- наявність або відсутність асиметрії обличчя (за рахунок набряку та/або інфільтрату м'яких тканин, деформації кістки тощо);
- характеристика шкіри в ділянці ураження (колір, напруження, нориці, рубці, виразки);
- визначення больових точок в ділянці перенісся, проекції гайморових пазух, біль під час нахилу голови;
- пальпація тканин з визначенням наявності набряку та/або інфільтрату – розмір, болючість, рухомість, щільність, межі по відношенню до оточуючих тканин, визначення симптому флюктуації;
- пальпація та визначення наявності та кількості збільшених регіонарних лімфатичних вузлів та їх характеристика (розмір, болючість, рухомість, щільність, межі, спаяність з оточуючими тканинами);
- відкривання рота (вільне, обмежене, наявність болю при цьому, зміщення щелепи);
- стан слизової оболонки порожнини рота в ділянці ураження (гіперемія, виразки, ділянки некрозу, рубці, нориці, набряк, зубо-ясеневі кишені, гнійний ексудат), ясен, язика, дна порожнини рота, піднебіння, мигдаликів;
- наявність деформації вестибулярної та/або оральної поверхні альвеолярного відростка (зона ураження), болючість під час пальпації;
- стан перехідної складки (згладженість, гіперемія, ціанотичний відтінок, болючість, наявність симптому флюктуації, нориць);
- наявність симптому Венсана;
- визначення «причинного» зубу (ТЗ, ПЗ) у разі одонтогенного процесу (цілісність коронки, рухомість, позитивна перкусія);
- зубна формула та патологічні зміни зубів (колір, форма, цілісність, ступінь рухомості, позитивна перкусія);
- стан пародонту (наявність пародонтальних кишень, виділення ексудату з них);
- прикус.

Відео 1. Обстеження локального статусу дитини з гострим одонтогенним гнійним періоститом нижньої щелепи

КАРТА ОБСТЕЖЕННЯ ПАЦІЄНТА З КІСТОЗНИМ УРАЖЕННЯМИ ЩЕЛЕП

ПАСПОРТНІ ДАНІ

ДАТА _____

ПІБ _____

Дата народження: _____ Вік _____ Стать: чоловіча – 1 жіноча – 2

Місце проживання: _____

Адреса проживання _____

ПІБ батька _____ тел.: _____

ПІБ матері _____ тел.: _____

ДІАГНОЗ _____

СКАРГИ

БІЛЬ

ні

так

– ділянка _____

**ДЕФОРМАЦІЯ
ЩЕЛЕПИ НИЖНЬОЇ**

відсутня

незначна

виражена

ВЕРХНЬОЇ

відсутня

незначна

виражена

ВІДСУТНІСТЬ ЗУБА ПОСТІЙНОГО (ПЗ)

ні

так

ТИМЧАСОВОГО (ТЗ)

ні

так

АНАМНЕЗ ЖИТТЯ

СУПУТНІ ЗАХВОРЮВАННЯ

ні

так

цукровий діабет

ні

так

захворювання щитоподібної залози

ні

так

гемофілія

ні

так

інші _____

ЗАХВОРЮВАННЯ

з народження

з _____ років

**КАРТА ОБСТЕЖЕННЯ
ПАЦІЄНТА З ВРОДЖЕНИМИ НЕЗРОЩЕННЯМИ ВЕРХНЬОЇ ГУБИ
ТА ПІДНЕБІННЯ З ЗУБОЩЕЛЕПНИМИ ДЕФОРМАЦІЯМИ**

ПАСПОРТНІ ДАНІ

ДАТА _____

ПІБ _____

Дата народження: _____ Стать: чоловіча - 1 жіноча - 2

Місце проживання: _____

ПІБ батька _____ тел.: _____

ПІБ матері _____ тел.: _____

Скарги батьків або хворого на:

порушення:

естетики:	☐ так	☐ ні
відкушування їжі:	☐ так	☐ ні
пережовування їжі	☐ так	☐ ні
відкривання рота:	☐ так	☐ ні
закривання рота:	☐ так	☐ ні
фонетичні:	☐ так	☐ ні
деформація зубного ряду:	☐ так	☐ ні
дефект зубного ряду:	☐ так	☐ ні

АНАМНЕЗ ЗАХВОРЮВАННЯ ТА ЖИТТЯ

Захворювання матері під час вагітності:

I половина вагітності:

захворювання:	☐ так	☐ ні
інфекційні:	☐ так	☐ ні
вірусні:	☐ так	☐ ні
медикаменти приймалися:	☐ так	☐ ні

Анкета визначення пре- та постнатальних факторів ризику розвитку мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку *

ПІБ дитини _____

Дата заповнення _____

Фактори ризику		Визначені групи
Вік дитини	1	4 роки
	2	5 років
	3	6 років
Вік матері на момент народження дитини	1	до 20 років
	2	20-30 років
	3	понад 30 років
Вік батька на момент народження дитини	1	до 20 років
	2	20-30 років
	3	понад 30 років
Освіта матері	1	є вища освіта
	2	немає вищої освіти
Освіта батька	1	є вища освіта
	2	немає вищої освіти
Кількість дітей в сім'ї	1	до 3
	2	3 і більше
Невиношування вагітності в анамнезі	1	не мало місця
	2	мало місце
Наявність хронічних захворювань матері до вагітності	1	не мали місця
	2	мали місце
Перебіг вагітності	1	без ускладнень
	2	з ускладненнями
Перебіг пологів	1	фізіологічний
	2	патологічний
Ступінь зрілості дитини при народженні	1	доношена
	2	недоношена
Стан дитини при народженні	1	нормальний
	2	порушений
Наявність вроджених вад розвитку	1	не мало місця
	2	мало місце
Характеристика маси тіла дитини	1	в межах нормальних значень
	2	відрізняється від нормальних значень